

СЭКП ТК-ның ам болур Пленумунга алдар кылдыр ТӨРЭЭН ЧУРТКА 5 МИЛЛИОН 700 МУҢ ПУД ТАРААНЫ БЕРЭЭЛ! КЫЗЫЛ ТУКТУГ АГРЕГАТ

БҮГҮ ЧУРТТАРЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫҢ

СОВЕТ ЗЕМЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ
БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ
СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 183 (4411) 1959 ч. сентябрь 13, «воскресенье» | Эртээ 20 коп.

ЧУРТТАЛГА ТУДУГЛАРЫНЧЕ ОНЗА КИЧЭЭНГЕЙ САЛЫР

Областа чуртталга тудуулары-
ның чоруп турар байдалынын ду-
гайында айтырыгы чокта чаа
СЭКП обкомунун бюросунга чугала-
нып көргөн болгаш бо ажал бис-
тин областын районнарында база
Кызыл хоорай онза хожудан турар
деп демдегелген.

Сентябрының 10-да байдал-биле
алырга областын районнарында бо-
лаш Кызыл хоорай чуртталга ба-
жынары кылдырып көрдүнгөн
акша-хөргөңдериң 68,8 хууу ча-
рыгдатынган болза-даа, улус чурт-
таар бажынары ажаллаа киир-
генин планы чүгө 33,5 хууу кү-
сөткөнгөн. Тускай медонн ба-
жынары Бай-Тайга, Тожу, Эрзин,
Тес-Хем, Сүт-Хал, Өвүр районнар
чангыс-даа чуртталга бажынары
ажылдаа киирбөөн, Чаа-Хал райо-
ну чуртталга бажынары ту-
дугу планын чүгө 16 хууу, Улут-Хем 10-
на хууу күсөткөн. Мынчалжак үс-
түндө алы үгөн районнар чурттал-
га тудууларына күрүнениң берген
акша-хөргөңдериң 50—80 хууу че-
дир чарыдаан.

Чуртталга бажынары тудуулары-
ның талазы-биле көрдүнгөн планын
чүгө күсөткөнгөн туруура? Моон
бүрүзүн хамыктын мурунда
СЭКП-ниң чамдык районнарында
болгаш райкукомнарда, чамдык
ажыл-агый удуруткучуларга онза
ужурулуг. Чуртталга тудуунун ай-
тырыгы кичээнге чүгө өткөнгөн
болза, бо айтырыгың чугалазын ам-
даа чедир үнелеп көрбөс чорутуң
түңгелдиге шыдажыр аргажок мын-
дыг четпестерин түргүстүңүп кел-
генин айтыр керек.

Чоокку хуусаада ажалчы чоннар-
ны чагайжыды туттунган чурттал-
га бажынары-биле бүрүн хандырар
дугайында СЭКП-ниң XXI съездин-
ниң салган сорулгазын күсөдир
дөш демисел кайда-ла эки түргө-
түңгөн болур, мында бекти түңгө-
дөш чедир алынып турар. Барыны-
Хемчик районун мааңа чикке кыл-
дыр чугалап болур. Сентябрьның
10-га чедир ол район чуртталга ба-
жынары тудуулары чыл планын
116,6 хууу, ол районда «Тыва да-
гугу» тудуунуң комбинады 100,9
хууу күсөткөн. СЭКП райкому бо-
лаш райкуком, ылангыя «Тыва да-
гугу» комбинадынын дирекция-
зы болгаш партия организаци-
зы дика удуруткучулар ажалчы
чоруткан. Ол тууду чери капитал бо-
лаш чуртталга тудууларының тала-
зы-биле социалисттик чарыкша му-
накчы болуп, Красноярск край-
ны улус ажал-агый чөвүлениң
30 муң рубль түңүтү акша шаңна-
лы алган.

Барыны-Хемчик-биле чангыс аай
девисээр байдалда турар-оң ко-
жазы Бай-Тайгада байдал оон мы-
рындай сыр өскө. Ол район чурт-
талга тудуулары кылдырып-биле кү-
рүндө берген акша-хөргөңдериң
чүгө 13 хуууу чарыгдан болгаш
бо чылын 532 кубометр шөлдү
чуртталга бажынары ажаллаа
киирер тургаш чангыс-даа чурттал-
га бажыны кылып албаан. СЭКП

ОБЛАСТА ЧУРТТАЛГА БАЖЫНАРЫНЫҢ ТУДУУНЫҢ ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА МЕДЗЭ

(1959 чылдың сентябрь 1-де хуу-
биле)

Районнар	Чуртталга тудуулары кылып санын ажылдаа	Чуртталга бажынары ажылдаа кылып
Барыны-Хемчик	92,3	116,3
Бий-Хем	162,5	78,8
Танды	93,8	58,1
Каз-Хем	59,2	28,5
Кызыл хоорай	63,8	26,6
Чөөн-Хемчик	52,0	23,6
Чаа-Хал	75,7	16,0
Улут-Хем	49,4	10,1
Бай-Тайга	13,3	—
Өвүр	31,0	—
Тес-Хем	36,0	—
Эрзин	33,7	—
Тожу	43,5	—
Сүт-Хал	61,0	—
Нияттан-биле	68,8	33,5

Бай-Тайга райкомунун секретары эш
Далай-оол, райкуком даргазы эш
Ангарбан олар бо бүгү байдалын
бүрүзүн ылаш чок, азы машина-
техника чедипшес дээр аны-бүрү чы-
дагааннар-биле тайылбырларын
орадажып турарлар. А чуртталга
бажың хөргөңдөр турар ажалчы, ал-
бан-хаакчыларга, тускай эртемни-
гестерге ол хоозун чугалаар бичин-даа
дуза болбазы билдингир.

Областа энне хөй чуртталга ба-
жынары тудар планын Кызыл хо-
орай 16 миллион амыг рубль капи-
тал салымчынынын 10 миллион
хирезин азы 63,8 хуууу чарыг-
даан, а мынчалза-даа чуртталга ба-
жынары ажалдаа киирер планын
чүгө 26,6 хууу күсөткөн. 14
муң 700 дөрбөлчүн метр чуртталга
шөлүн ажаллаа киирер тургаш
чүгө 3 муң амыг дужааган. Кы-
зыл хоорайда кол-кол тууду органи-
зациялары чуртталга тудууларының
талазы-биле эртен 8 айларын про-
грамманын үскөн болгаш артык хөй
акша чарыгдаларын кылган. ыла-
гыя «Тыва тууду» прези ол үениң
иштинде чуртталга бажынары ту-
дугу планын чүгө 46,8 хууу кү-
сөткөн, хоорайның төп электростан-
цияның чуртталга тудуунга көрдү-
гөн хөргөңдиз 111 хууу кылдыр
ажыр чарыгдатынган хиреде чан-
гыс-даа чуртталга бажыны
ажылдаа киирбөөн. Ол ышкан об-
лестрокомунуң тууду конторазы чурт-
талга тудууларының планын чүгө
30 хууу күсөткөн.

СЭКП Кызыл хооромунун секре-
тары эш Курбатский, хоорукком-
нун даргазы эш Чанзан-оол олар
тууду организациаларының ажал-
ын кошмак удурутуп, ажал-агый
удуруткучуларын, партия аге ор-
ганизация секретарларынын, шыг-
гы негедде кылбайн келгенин үс-
түндө саннар болгаш фактылар чу-
гаалап турар.

Хоорайларда болгаш ажалчы
сууларда, районнар төңгелдиге ба-
за колхозтарда ажалчы. албан-
хаакчыларын, колхозчуларын
хууууула шыгавырлары-биле бо-
лаш күрүне чөвүл-биле туттунуп
турар чуртталга тудуулары база-
ла тергенин кууу теминип чоруттунуп,
дыка хөй сууларда болгаш хоорай-
ларда хууууула тудуулар партия, со-
вет организациаларының хайга-
рылында дашкаар болуп турар чо-
руу СЭКП обкомунун бюросу бү-
рү шаап көргөн.

СЭКП райкомунун болгаш рай-
кукомунун чуртталга тудуулары-
нын айтырымын хүн бүрүнүң кичээ-
нгейне тургузар, бо талазы-биле
СЭКП обкомунун чаа бадылаан гра-
фингине удурутла болдуруп, тууду
организациаларын, тууду кылып
турар албан черлеринин база ко-
лоздарын, совхозтарын ажал-
чылы шыгыг графикти тургузар ке-
рек. Чуртталга тудууларының пла-
нын Октябрь революциязының 42
чыл болур байыраалының бетинде
доозарынын тодарай хемчеглерин
алыры чутула.

ОБЛАСТА МАЛ ЧЕМИНИҢ БЕЛЕТКЕЛИНИҢ ЧОРУП ТУРАРЫ

(1959 чылдың сентябрь 10-га
чедир хуу-биле)

Районнар	Белеткөн сиген	Салган силос
Эрзин	128,9	128,7
Чөөн-Хемчик	124,7	150,6
Өвүр	106,5	90,8
Чаа-Хал	106,2	105,9
Каз-Хем	103,7	89,0
Бай-Тайга	102,3	102,5
Тожу	101,4	374,6
Сүт-Хал	101,1	88,0
Тес-Хем	100,6	91,0
Барыны-Хемчик	100,5	97,5
Улут-Хем	76,4	91,3
Танды	54,8	113,0
Бий-Хем	51,5	91,9
Совхозтар:		
«Тиндиге»	96,8	94,9
«Кызыл партия»	89,9	72,8
«Межегей»	67,9	56,9
«Бардык»	61,5	101,9
«УТКА 25 чылы»	60,1	129,9
«Өвк»	58,9	75,9
«Элегес»	31,8	115,6

Көдө ажал-агыйга бедик көргүзүлгенин чедип ап турары
дөш СЭКП-ниң Чаа-Хал, Бай-Тайга райкомнарының болгаш
райкукомнарының кирип келгенин баулар даразында муна-
кчыларын областың Хүндүлөл самбыразына кирир:

Чаа-Хал район
Ленин аттыг колхоз (даргазы эш Чамбал-оол, парторганиза-
ция секретары эш Балчый-оол) — бүрүне сүт садарының чыл
планын сентябрь 1-де 111 хууу, дүтү—106 хууу, чуртталга ба-
жынарының тудуунун планын 150 хууу, мал кажааларының—
130 хууу бүдүрүлгө болгаш султура-амыдыралдың тудуулары-
нын—100 хууу күсөткөн.

Ш. Мактар—Ленин аттыг колхозтун колхозчузу, ситен са-
рааттаар онзаалдык хүн бүтү 170—200 хууу күсөдир турар.
Т. Мартыгыр—«Найрал» колхозтун хову бригаданында ком-
байндал аът-биле тараа сөөртүр хүн онзаалдык 1,5 катап кү-
сөдир турар.

К. Хол—«Найрал» колхозтун колхозчузу, «ОБ-10» деп ма-
шина-биле тараа арыгдар хүн норманын 190 хууу күсөдир ту-
рар.

И. Назачеков—«Найрал» колхозтун комбайнери, «С-4» ком-
байн-биле тараа кесип бастырар норманын 150 хууу күсөдир ту-
рар.

Н. Намай—«Найрал» колхозтун күрүне складынга тараа
дужаакчызы, хүн бүрдө онзаалдык 2 катап ажыр күсөдир
турар.

О. Хемчик—«Бурунтаар» колхозтун трактористи, тарааны
хүндө 12 ганы тавычалай кезер тургаш 15—25 га чедирип ту-
рар.

Т. Байыр-оол—«Бурунтаар» колхозтун трактористи, хүндө 12
ганын орунуга 20—25 га тарааны тавычалай кезер турар.

С. Комбуй-оол—«Бурунтаар» колхозтун аът-биле комбайндал
тараа сөөртүчүзү, хүндө онзаалдык 1,5 катап күсөдир турар.

Т. Байыр-оол—«Бурунтаар» колхозтун Шанчыда трактор бри-
гаданының сүт сөөртүчүзү, ак-сөткөдиг ажаллап, сүт сөөртүр
норманын ажыр күсөдир турар.

Бай-Тайга район
И. Телег-оол—Сталин аттыг колхозтун комбайнери, «С-4»
комбайн-биле хүндө 8 ганын орунуга 12—16 га чедир ажаап ап
турар.

К. Санчы-Маалыр—Сталин аттыг колхозтун колхозчузу, аът
машина-биле ситен кезер норманын ийи катап ажыр күсөдир
турар.

Тараажыларның хову турлаанда

Кежээки хүн амыг кире бер-
ген. Оң шагжок чүве дег херел-
диге «Ах хадериниң» арыг суглары-
биле эрп бар чорган. Хадер эри-
териниң кыргыштарында дүрөк-
тер чыгырадыр өткелеп, ужун чо-
руп, хонуп-даа тургузаар. Ол чуру-
малдык чараш черге ничан Бий-Хем
районун «Хадин» колхозунун хову
турлаанга келдиш. Мында көсүк
агитация хөй анык болгаш утка-
шынарың-даа болду. Ничиң чурт-
талга черлеринде, кызыл булуңда,
столовада — кайда-даа: дүжүтү
чөгүрү үзүндө чидир чокка ажаап
алырыңче, күрүне мурунуга хүлээ-
лери күсөдиринче кыгырып турар
лозуннар. Ол бүгү ажаап алыш-
кын эгелдериниң ырак мурунда-
ла кылдынган. Мынчан дүжүт ажаап
алышкынының үзүндө тараажы-
лар ортузунга масса-политикти
ажылдык планын бүтү тала-биле
чугалажып көргөн болгаш ажал-
лап кылган.

Областын мунакчы малчынары-
ның чөвүлө хуралының кыгы-
рып чугалажып чуралга ком-
байнерлер Яков Горбунов болгаш
комсомолчу Владимир Беленков олар
бо чылын туу-тузуна беш чүс ге-
ктардан эвээш эвес черинг тараанын
кезирин хүлээнгенер. Оларын үе-
гери-биле өскөдөр-даа бедиктен ха-
лээлгелерин алганнар. Чарыштын
тилекчиңиңе шычир кызыл ту-
кышты тыппып турарын болгаш
200—150 рубль түңүтү акша ша-
налында доозарынын шиттиралаан.

Ажаап алышкыны үзү эгелден.
Кызыл-таш шөлдериңе моторла-
дажы димиреп эгелден. Тараа дөш
тулчушкунун дугайы кижилерин
чугаа-сооттарында ыраастаан
Ажыла таарымчалык шак, ми-
нута бүрүзүн бүдүрүчүлүг ажалла-
рыңче тараажыларның күжениш-
кинери уланган. Баштайгы түң-
гелдиге уланган. Эртен беш хонук-
та эң эки көргүзүңүп чедип алган
Яков Горбуновтун комбайнына кы-
зыл тукучугашты кааппан. Ам ол
хову корабил кайда-даа чорда ыра-
ктан илден.

Мынчалза-даа Яковтун көргүзүл-
гериңе чоокшуп келген комбайнер-
лер хөй. ылангыя комбайнер Собо-
лев анаа деннежиң кел чыдар.
Иван Баев болгаш Иван Баженов
кайың-даа бүдүн чартык норма-
лары күсөдир турарлар. Комбай-
нерлер Владимир Беленковтун «О-
га» Василий Ведерниковтун комсо-
молчу-аныктар агрегаты чарыш-
ка бири чер дөш туружуп турарлар.

Чарыштын түңгелдиге үндүргөн
туудум-на ол улам дөшүгү болур.
Ол дугайында партия организаци-
ал сажым салып турар. Кызыл бу-
луңга баргаш кижилер бүрүзүн көр-
гүзүлгенин көрүп болур, а доктаа-
мал мунакчыларын аттарын бри-
гадын Хүндүлөл самбыразына
кирип турар. Онзаалдык 120—
160 хууу күсөдир турар комбайнер-
лер Яков Горбуновтун, Иван Бае-
втин, Иван Баженовтун аттары ам
Хүндүлөл самбыразында ырааста-
н. Оларын аттарының алаанда
дөшө чолаачылар—Иван Шенел-
ев, Тимофей Ткачевтун Федор Кис-
лицынның аттары кирген. Комбайн-
нарда тараа дүжүрүңиңе эки көр-
гүзүлгени Алексей Дамчай, Ана-
толий Иряков олар чедип ап, авто-
машиналарын халас шак эрттерип
чоруп болдурбайн, дүне-даа, хүн-
дус-даа ажаллап турарлар.

Кызыл булуңда агитхуудусту ас-
кан. Партия организациалының ха-

Дөрдө көшкөн эдиралчык ак-
жык булуттарга өңөш Каз-Халдун
кылымында—«Хадин» колхозтун бир
бригаданын турлаа. Ол брига-
дын бедизинде эртен, дүшкөн ки-
жилерин мендизинде дег салын аайы-
бине чалып турар чагай кызыл-
тасты ховунун корабилерин докта-
нышкан кезип турар.

Ол комбайннарның аразында Кы-
зыл тукут аггрегат ырактан-на иле.
Оларынң-биле дүшкө деп бодал
Илья кайы сен дөш хавыткай ма-
шинадан мени дүжериңче албадап-
кан.

Комбайнның бункерин чымк
долган байлак дүжүтүн тараанын
машинаже уруп турар аразында аг-
грегаттун кезигинери-биле аравыс-
та таныштырыс.

Комбайн—бо удаада подборщикин
кожупкан «Сталенце»-6». Оң
башкарыкчымыз кудер маа боттуп
Яков Горбунов. Ол чангыс бо күзүн
эвес, элден каш чылдарда дүжүт
ажаап келген дүжүлгалай, кызы-
мак комбайнер.

Бо комбайн боду чорбас болганда
оң сөөртүчүзү чугаа калында-ла
катырмаз ап калылар Михаил Ма-
лютин. Тараа кезинде эгелденден
бээр Михаилтын талазында чангыс-
ла садалга болбаан. Оң трактор
кандыг-даа «модальныкы» бил-
бес.

Агрегаттун кезигинериниң эн-
не аныла савач хөпсөңкөңчиз Ана-
толий Горец. Чагай дүжүт ажал-
жыры-биле районунуң комсомол
организациалының мурунунда ол кел-
ген, а агрегаттын штурвалынын
Петр Фазалеев.

Комбайнның бункери хосталган
соонда агрегат шитчеп чорупкан,
агылап кескен кызыл-тасты под-
борщик-биле хөдөжө үндүр тыр-
тып, презент транспортер тараа-
ны бастырар барабанче дамчыдып

на солуну мында база үңүп эгелдеш.
Ажаап алышкынының мунакчыла-
рынын дугайы агитхуудуза тодара-
дай бижип турар. Оон Кызыл хо-
райның чоруткан кижилериниң ат-
тарын база көрүп болур. Агитхуу-
дуска ажалыг дүжүлгала-биле че-
гелештир багай ажаллап турарлар-
ын чидип-биле шүтүчүлөп турар
Илья кижилер хөй эвес-даа бол,
бар...

Сентябрының кежээни дүшкөч.
Электри оттары хып келгилез. Кы-
зыл булуңга хөй кижилер чыгыган.
СЭКП обкомунун лектору эш Емели-
нов бүтү дөшөй байдалынын ду-
гайында лекцияны номчаан. Ол те-
ма кижилер бүрүзүнүн сонугуларга
улуг дөшөй билдинир. Бистин улу-
зүвс тайбынын күзеп, дайынна-
рын чимченишкенин серемчи-
ледиг хайгаарал турар. Совет ки-
жилер тайбынын күш-ажыл-биле
чалаал алдыр дээр дугайында ханы
улкаалык сөөртүн лектор чугалаар-
га анаа олурган кижилер бүрүзү-
ле бодунуң хүлээлгелерин боданып,
Төрөөн чуртунуң күчү-шылдын би-
жылаары дөш улам эки ажалдар
бүрүн шиттирлиңиңе белени ил-
деп мышкан сагымдар. Эртенде
машиналар чаа тулчушкунче, ал-
дын-сарыг тарааларын шөлдериң-
чаа тилгелериниң чедип алырыңче
үңүшкен.

Хову турлаанга колхозтун би-
летке эгелдекчиз Васелиса Алек-
сеева чедип келген. Механизаторлар
болгаш ховунун ажал-ишчилери
оң өөрүшкү-биле уткуп алылар.
Ол бо удаа чаа солунар болгаш
номнар эгелген. Ховунуң ажал-
ишчилерин Васелиса колхозта
ажыл-хөргөңдериң байдалынын, ма-
лчынарда чаа күтүлгениң дугайы-
н

дирип турар. Оң түңгелдиге черде
чагай ситенирин мал чип турар
таарыгдалар бодунуң турар.

Ам мал чемнери белеткээр ажал-
ды дүргөн доозарының, ону ферма-
ларже сөөртүрүңү шиттирлиңиң үе-
и келген. Ол ажал Эрзин, Өвүр,
Бай-Тайга, Сүт-Хал районнарда ба-
гай эвес организациаларында. Бо
районнарың колхозтары муң-мүң
тонна ситенин фермаларже сөөртүп
турар. Мал чемнери кыштагдарже,
фермаларже сөөртүр ажалды орга-
низаастаарын көдө ажал-агыйның
тускай эртемнигаси, ажал-агыйның
уудуруткучулары чедип алып ужурулуг.

Мал чемнери белеткээр планын
чоокку үеде күсөдирин-биле че-
гелештир ажал-агый бүрүзү мал
чемнериниң контроль хемчээни
кылып, оларын акт баулар брига-
даларга, фермаларга хүлээлди бөө-
ри, оларын кажаалдары чугула.

Эгелээрге, арыг чагай тараа бун-
керин шитеп эгелей берген. Савач
хөпсөңкөңчиз Анатолий ам шөлөөн
чок...

Агрегаттун чоруй барган изинге
мажар артып калбазы мынчангы
болду.

Агрегат эөлчөгө үлүүн камчаар
күсөдир турарын бригаданың
үчүтүн эш Дамбара Аранчиден
тодарай билип аар силер—деп, Кы-
зыл тукут агрегаттун кезигинери-
ниниң сүмөз баулар бригаданың
тураанча чорутуп.

Үчүтүнүн хүн демдегелдинде
мындыг түнөй бар:

Ол кызыл тукут агрегат бир
эөлчөгө 10 гектарны агылап ке-
зер нормалыг тургаш, ортумка-биле

14—15 гектарны кестирип, ажал
норманын 120—130 хууу күсөдир
турган. Сөөлү 7 хонукта олар 91
гектарны кескелер. Агрегаттун эн-
не анык кезигиниң Анатолий Го-
рев ийи кижилер кылдыр ужурулуг
ажылын эөлчөк бүрүзүң-де чае-
каан күсөдир, оң 5—6 күш-хүн-
нерин ажаллап ап турарын үчүтүн
онзаап демдегелди.

Кызыл тукут агрегат баштадыр
шүтүлүпкан дүжүт ажаап турар
комбайннар-даа, бригаданың шаңы-
нда хайын турар ажал-иш-даа че-
дир чылдык судалдары чер болганда-
ла улам дызын-биле оң турарынын
барымдазы-дыр.

К. БАЙ-НАРА.

Бий-Хем район.

Эптежир аргажок четпестер

Улут-Хем районун «Улут-Хал»
көдө ажал-агый артели тараага
шөлүн бо чылын эртен чылдагы-
зында дика улгатынган болгаш
бо күзүн 1995 гектар тарааны, оң
иштинде 923 гектар кызыл-тасты
ажаап алып ужурулуг.

Шагаан-Арыг МТС-ти септел-
техника станцияны кылдыр эле ор-
ганизаастаанын ховуштар оон
комбайннар, тракторларын болгаш
ажаап алышкынының өскө-даа маши-
наларын болгаш техниказын четчи-
р кылдыр салып алган, автомашина-
лар, дириг тырттар күш, бөдүн чы-
сек-хөргөңдөр, ажалдаар кижилер
күжү-даа четчир. ылангыя бар 9
комбайннарның бирөөзинге-ле 211
гектар тарааны ажаап алып онза-
жып турар.

Иччаарга районда мурунчук ком-
байнериниң бирөөзи-ле ажаап
алышкынынын орту кирип турар
амгы үзүндө беш 250—350 ге-
ктар чедир тарааны ажаап

Каа-хемчилер күрүнеге 1 миллион 525 муң пуд тараа дээш демиселде ХҮЛЭЭЛГЕВИС КҮҮСЕТТИНЕР

Тракторист Ш. Белекпен.

Комбайнер Д. Борисенко.

Каа-Хем районун кезде ажил агынын ажил-ишчилери Октябрьдин социалисттик Улут революциясынын 42 жыл оюну байырлаганын, СЭКП ТБ-нын ам болур. Пленимунга база Совет Тыванын он беш чылынга күш-ажылчы белектерин ужуражыр дээш социалисттик чарыштын чалгын улам-на калбартып турарлар. Районун тараа-жылары күрүне шыгжырынга 1 миллион 525 муң пуд тарааны октябрь 1-нин бетинде кирир база ол-ла хуусада кезилдени, бастырылганы, үреин уруушкуну доозар, сентябрь 15-те мал чөмөрүнүн белектерин күрседир хүлээлгени алганар. Оон ынай малчынар күрүнеге дүк садарын планын 100,6 хуу күрсеткен, ам эйт, сүт садарын планын үстүндө айтылган хуусада күрседирин база хүлээлгени.

Бедик бүдүрүчүлүк, күжениш-кинниг ажилдарын бистин алган хүлээлгелерин негеп турар. СЭКП райкомун болгаш райкүсөмкүн беш конгаш-ла дүжүт ажаалдазын, күрүнеге тараа садарын чоруп турарын түннелди үндүргөш, тилекти болган ажил-агыга шилчир кызыл тукут тыппып турар. Ол чарышка сөөлү беш конгаштарда «Совет Тыва» колхоз тилекти бооп турар. Ук ажил-агы күрүнеге тараа садарын талазы-биле хүлээлгени сентябрь 10-да 54,9 хуу күрсеткен. Бүтү тараа шалдарын 69 хуу күрсеткен, 2211 га черни тараа-жыларын аныгылап ажаар арга-биле кескен, 1965 га шөлдүн бастырып алган. Ол колхоз сентябрь 1-де си-ген белектерин 100 хуу, силос салышкын (чүтле кукуруза-биле) — 131 хуу күрсеткен. Ол ажил-агы дүк садарын 115 хуу күрсетсе-да, ам-даа тонна чыгыш дүжүт садарын немей хүлээлгени алган. Оон ынай дүжүт ажаалдазын

«Ленинчи орук», «Коммунизмче орук», «Октябрь 30 чылы», Ленин аттыг колхозтар база багыт эвес организастаннар. Ол ажил-агыларда тарааны тавычалай кезери-биле бастырылганы аразында үзүктелгенин болбайн турар болгаш ону күрүнеге садар үзүктел чок чоруп турар.

Бистин районун колхозтары алган социалисттик хүлээлгелерин чедишкенин күрседир аргалары. Күчүлүт техника-биле чөспөнгөн колхозтар тарааны барык шунту-зун тавычалай кезип турар. Чижээ, эңир чылын бүтү колхозтар чүтле 4380 га черни тараа-жыларын аныгылап ажаар арга-биле кескен болза, бо чылын сентябрь 10-да 14.087 га черни тараа-жыларын тавычалай кескен ийикпе кезилдени 63,6 хуу чедир-ген. Ам күрүнеге тараа садар хүлээлге 32,7 хуу күрсеттин турар.

Дүжүт ажаалдазында ажилдап турар муракчыларын ажилын дүжүлгөш бистин алган хүлээлгелерин боттуун болгаш күрсеттинер аргаларын бадтыктап турар. Чижээ, Ленин аттыг колхозта «ЖБ-4,6» жатканын машинизм эш Болтовский он-на конукта 300 га черни тараа-жыларын кескен, дүжүт ажаалдазын дүжүт маалыры болган. Ол-ла колхозта ажилдап турар лафеттик жатканын машинизм эш Фоминых 8 конукта 273 га черни тараа-жыларын кескен, кайгамчык түннелди көргүскөн. Тавычалай кескен тарааны бастырып турар «Совет Тыва» колхозта «С-4М» комбайнда Георгий Шишкин, «Сталинец-6» комбайнда Иван Холоша, тракторист Шыргай-оол Белекпен болгаш «ЖБ-4,6» жатканын машинизм

Машинист С. Дамба

Чолаачы П. Бутанайев.

Сат Дамба. «Октябрь 30 чылы» колхозта көдүртүп чоруп жатканын машинизм Шыргай Уранай болгаш СЭКП обкомунун чолаачы И. Семенников, совпартшколанын чолаачы Н. Чуканов болгаш өске-даа хей-хей муракчылар кызымаккай ажилдап турарлар.

Районун партия болгаш совет организацалары алган социалисттик хүлээлгелерин күрседир дээш ажилчы коннар ортузунга организа-закчы болгаш тандылга ажилын калбартып, дүжүт ажаалдазында четтестерин дораз чайлаар хем-чегелерин ап турар. Чижээ, «Бурун-гаар» колхоз (даргазы эш Прокудин, партия организацаланын секретары эш Дукул-оол, агроном эш Кунаажык) тарааны бедик кезип, улут чидиргич болдуруп турганын иле реткеш, чогуур хемчеген алган. Оон ынай «Кызыл туку» колхоз ажаалда-зын конгаш оожум чорудуп турары кергеш, өлчө бөрү кечигүч эш Атаовту чоруткаш, элээн хемчег-лерин алган.

Бистер алган социалисттик хүлээл-гелерин чогуур хуусада күрседир-биле хоорайнын дузанын чөп ажил-лаар хемчегелерин база ап турар бис. Автомашиналарын кайда-ла хей тараа бар апар-дыр, ынаар чо-рудуп, оларын ажил чок туруп аарын болдурбас хемчегелерин база ап турар бис. Оон ынай районда башкы болгаш медицина үчилделеринин сүргүлдары болгаш өскелер-да ажилдап турарлар. Оларын күжү чөп ажиллаар хемчегелер база алдынын турар.

Танды районун ажилчы конна-ры бисти чарышка кыйгырган. Тараа-жылар, механизаторлар, малчы-нар, бүтү чөп, колаачы, чарыштыг районун кыйгырыш ийи-биле хүл-лөп алган. Боттарынын аразында социалисттик чарышты калбарташ. Чонун патриотчу көдүрүшкүнү, калбарган чарыш, тараа, эйт, сүт дээш демисел кескү түннелди берип, Төрөн чуртка бистин үдүтү-тү кирир арганы бээр.

Х. ДАРЖАА,
райкүсөмкүн даргазы.

Чидиргич болдурбас

Чүк сөөртүлгелерин чыл планын ийги кварталда күрсеткен, ам 1960 чылдын планын январь 1-де күрседир деп сорулганы салып алган ажилдап турар мен. Чеди чыл-дын ийги чылынын чүк сөөртүл-гелерин планын ам Каа-Хем районда «Октябрь 14 чылы» колхозта та-раа сөөртүп ажилдап күрседир ту-рар мен.

«ЗИЛ-585» автомашинага үн-дүр бижиттинген күзөтү немей та-рыштырып алганым ажилдын бүдү-рүчүлүгүн бедидип, чүктүчү бот-унезин чигедип турар. Кызыл биле Саргал аразында хүнде ийи катап чоругурумга 13 тонна тараа сайга-рылга баазанын чедип турар.

Чамдык чолаачылар-биле мээң каттышпас чүвем база бар. Олар чүтле хей рейс кылырч болгаш, хей тарааны чидиргич турарлар. Мээң машинада брезент чадыг болгаш шымы бар. Чангыс борбак-даа тараа чидирбес деп мээң сорул-гам ыдыг. Хей тарааны күрүне шыгжырынга чедирер, чидиргич болдурбас дээш, совпартшкола совпартшколанын чолаачы Николай Чукановту кыйгырган мен.

П. БУТАНАЕВ,
№ 2 АТК-нын чолаачысы.

Комбайнер М. Кузнецов.

Чолаачы И. Семенников.

БАСТЫРЫЛГА—АЖААЛДАНЫН ШИИТПИРЛИГ ҮЕЗИ

Ийи-үш чыл бурунгаар тарааны тавычалай кезери, ону подбортник-биле бастырып конгүс чаа чүүл турган. Ол арганы боттандырып чо-рудар дээр, механизаторлар хөөн чокталып, харын-даа удурданып турганар. Ам бөгүн, кажан ол муракчы арга шилчегетине берген-де, баштайгы сестияшкыннери сак-тырга харын-даа каттырынгыч.

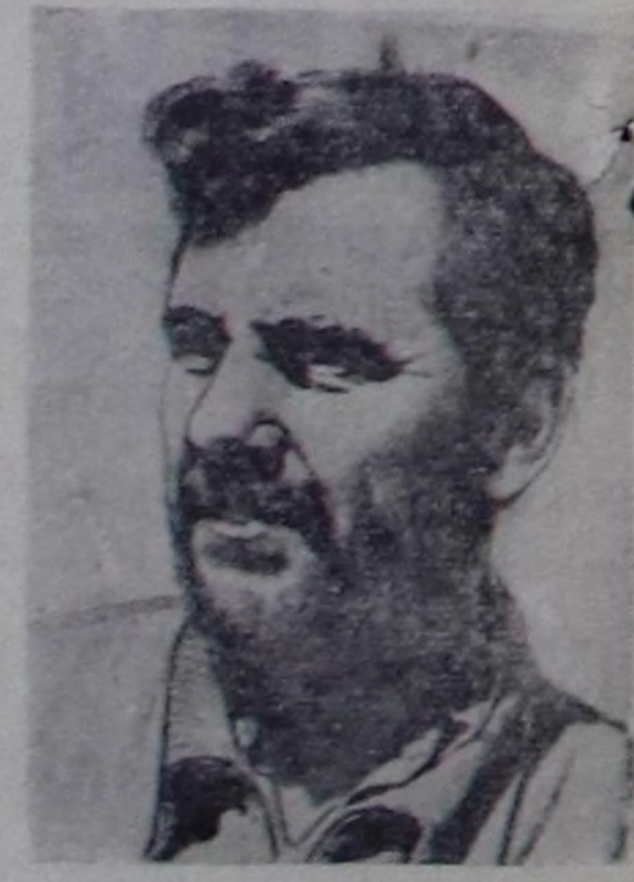
Бистер, «Совет Тыва» колхозта механизаторлар бо чылын тараанын 80—90 хуузу ашылдай кезер, ону подбортниктер-биле бастырып деп шийтирлеп алган бис. Бистер сен-тябрь 10-га чедир 2211 га черни тараа-жыларын тавычалай кескен, оон 1965 газын подбортниктер-биле бастырган бис. Ол чорук бистин кол-хоз тараа ажаарынын, ону күрүнеге

садарын талазы-биле өске ажил-агылдарын мурнап, СЭКП райкомун, райкүсөмкүн шилчир Кы-зыл тутун боттарыныкы тудуп тур-гузар арганы берген.

Мен ам 220 га черни тараанын «С-4М» комбайн-биле бастырган мен. Ам-даа 150—200 га черни тараа-жыларын бастырып дээш, комбайнер-лер эштер Селин, Холоша суглар-биле чарыштыг ажилдап турар мен.

Бистер, «Совет Тыва» колхозтун тараа-жылары-биле кады ажилдап тургаш, күскү ажилдарын октябрь 1-де шуут дооскаш, Совет Тыванын он беш чылынга күш-ажылчы белек-тиг ужуражыр бис.

Г. ШИШКИН,
«С-4 М» комбайнын
башкарыкчысы.

Комбайнер Г. Шишкин.

Машинист Ш. Урабай.

САРГАЛ—КЫЗЫЛ

Саргал—Каа-Хемин эң тараал-челеринин бирээси. Бо делгем шөлдөн каа-хемчилер чылдын-на байлак дүжүтү ап турар. Оларын чазын тарып каан тараа-жылар ажаал-алырынга бистер, кызылчалар база дузалажып турар бис. Мен эңир чылдан бээр Саргал—Кызыл ара-зынга ажилдап келдим.

Мен дүжүт ажаалдазын машин-надын белекте деп айтымшын бээр билеп, шынап-ла мык төгерин-геш, доктаамал ажилдаар кылгаш, тарааны чидиргич чок сөөртүп кыл-дып хааржаан таарыштыр берип ал-ган мен. «Ленинчи орук» колхоз, Саргал—Кызыл маршрут менээ та-ныш. 80 километр черге хүнде үш катап чоруп, колхозчуларын бол-гаш механизаторларын холу-биле сөөртүп кааны чаагай дүжүтүн та-

И. СЕМЕННИКОВ,
СЭКП обкомунун чолаачысы.

Шаң—дүжүт алышкынынын төп чери

Бистин колхоз дүжүт ажаалда-зынче август 20-ден эгелеп кир-ген. Ам бүтү тараа культуралары-нын 76 хуузу кескен, оон 55 хуу-зун бастырган. Тавычалай кезер ар-ганы бо чылын колхоз калбаа-биле ажилдап, ол арга-биле 1330 га черни тараа-жыларын кескен.

Колхоз тараа кезерин, бастыры-ын база күрүнеге садарын сентябрь ай-да күрседир арга бар. «С-3» комбайнда Михаил Белоусов, «Ста-линец-6» комбайнда Алексей Ко-панев олар хүнде норманын 1,5—2 катап ажыр күрседир, 60 тонна че-дир тарааны бастырып, ажилдын темпизин дүргедип турары анаа бадтыктап болур.

Тарааны тавычалай кезерин, ону подбортниктер-биле бастыры-ын ажилдаары—шаңга кирген тарааны дүрген сайгарар арганы берип ту-

рар. Бир эвес шуут кескен тарааны суушпа-биле 1—2 катап кургатыр турган болза, чаа арга-биле кескин-ген болгаш бастырылган тарааны чүтле бөгүн арылгааш, күрүне шыг-жырынга чорудуп болур. Колхоз ажаалдажы чамдык колхозтардан соңнап кирген болза-да, сентябрь 10-га чедир күрүнеге тараа садар хүлээлгенин 38,4 хуу күрседир ап шыдаан.

Бистер, колхозчу тараа-жылар шаңга бастырылганын кирип кээп ту-рар чаагай дүжүтүчү тараа-жылар дүрген арылгааш, анаа үр саадаптай сайгарарын хүлээлгенин турар бис. Ол ажилдын темпизин дүргедип бол-гаш алган хүлээлгелерин хуусаа бе-тинде күрседир арганы бээр.

С. МААДЫ,
шаң эргелекчиси.

Чарыш көскү түннелдерин берип турар

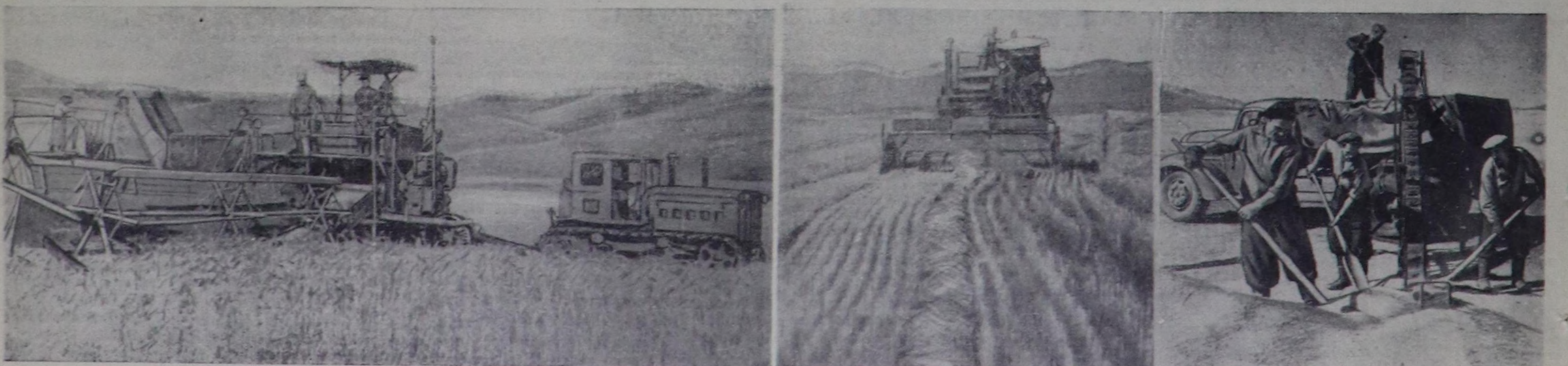
Бистин «Октябрь 30 чылы» кол-хозтун тараа-жылары күрүнеге 141.300 пуд тарааны садар деп бе-диткен хүлээлгени алган. Оон күр-селеден дээш чарыш механизаторлар ортузунда калбарган. Мээң эштерим, комбайнерлер Исфог Казак, Вла-димир Зубов, Владимир Киселев болгаш ВЛКСМ-нин Кызыл хоорко-мунун путекачы-биле колхозка ажилдап келген эш Михаил Кузе-нов олар хүнде нормаларын 150—180 хуу күрседир, эки ажилдап, өскелерге боттарынын үлгегер-чи-жөөн көргүзүп турарлар.

Мен эштерим-биле чарыш ажи-дап тургаш, көдүртүп чоруп жатка-ка-биле хүнде 10 га черни тараа-жылар кезер тургаш, 15—20 га че-дир, хүнде норманын 150—200 хуу

күрседир турар мен. Ам бүтү кес-кен шөлдүм 300 га чыгап турар. Оон кырынга 100—150 га черни тараа-жылар немей кезер деп хүл-лөнгөн мен.

Бистин колхоз тараа культурала-рын 2390 га черге тараан. Ам чүт-ле 700 га хире черни тараа-жылар сыпта арткан. Бистин комбайнерле-ринис ол арткан тарааны ботунуң үдүгүн хейи ажаал алыр деп ара-зында чарыш турарлар. Район дү-жүт ажаалдазын октябрь 1-де доо-зарын хүлээлгени, а бистер оон бе-тинде, 10 конук бурунгаар доозар деп хүлээлгени алган ажилдап турар бис. Бистин кызымаккай күш-ажы-лыныс күрсеттинеринге бүтүрүр бис.

Ш. УРАНАЙ,
машинист.

ТАНКИСТЕРНИН ХҮНҮ

„Совет танкистерге алдар!“

деп Н. Денисов биле А. Горпенконун чураан плакады.

Чыл бүрүе сентябрынын ийгини воскресеньинде бистин улус танкистериниң хүнү демделген турар. Танкчылыг болгаш механизаттыг шериглериниң онза чутуга ужурудузун болгаш Ада-чуртун Улут дайынында оларнын шыгаргангай ачы-хавызын, а ол ышкан бистин чепсектиг күштериниң куяк-танкчылыг техника-биле чепсектегиринге совет танк тулгуздарынын ачы-хавызын демделгери-биле бо хүнү 1946 чылда СССР-нин Дээди Советинин Президиумунун Чарлы-биле тургускан.

Совет куяк-танкчылыг шериглериниң эркен оруу алдарыг. Хамаатны дайынын болгаш дашыкы итерериниң кадыг-берге хүнөөри төртүтүнгөш, олар Төрөөн чуртунга шычы бараан болуп, бүтү Совет Армия-биле кады бистин чуртунгун улустарынын тайбын күш-ажынын иделгил камгалан турар. Олар улут эвес куяктыг отрядтар болгаш куяктыг поездилерде ам согушкунуң күчүлүг күш кылдыр эскен.

Анык Совет куртуениң дайыны-биле баштайгы тулгузукунарда-ла куяк-танкчылыг кезектери бодунуң составы эрес-дидими болгаш мадырлыг көргүскен. Искон болгаш Нарва чогууга кайыры Германиянын шериглериниң чыда шаварыгга куяк-танкчылыг кезектер иделгил киришкенер. Хамаатны дайынын бүтү фронттарында оң сондагы бүтү тулгузукунарга олар революциянын херөө дөш эрес-мадырлыг дайынчылар болуп киришкенер. 1920 чылда куяктыг отрядтарга ала-чурт заводтарынын кылган баштайгы машиналарын алган танкистер каттыскаан.

Коммунист партия болгаш Совет чак куяк-танкчылыг шериглерге кадрлар болгаш тускай өртемнелер белеткээринче улут кичээттейн салып келген. Немер экелекчилерге Совет Армия шыгыны харыны бергениниң соон дары 1918 чылдын майда баштайгы совет танкистерни белеткээр курстар болгаш школалар аштыганын. Ол өрөдиге черлериниң четкин чыл бүрдөдө кадырын турган.

Куяк-танкчылыг шериглериниң өзүлүг хөгжүдгөн социалист тайбын тулгузукунун чылдарында өгөдөлү. Чуртун шапкын хаскээн индустриализация ала илг болган. Чаа шыгымын шыгалдалар болурун Коммунист партия баш бурунгаар белгиле, армияны күчүлүг дайынчы техника-биле, оң иштинде танклар-биле чепсектеген. 1930-ден 1939 чылдарга чедир ол чылдарын дургутта бистин чепсектиг күштериниң танкчыларын саны 4,3 катап көвүдөн. Куяк камгалалы, дүргени, торулбазы болгаш өске-да тактика-техника көртүгү тергенин чергенин күчүлүг машиналарын совет танк тулгуздары кылган.

Дайынчы машиналарын кылыры-биле кады танкчылыг шериглерге бедит мергежилди кадрларын калбаа-биле белеткери чуртукан. Оларын танк болгаш танк-техниктиг школаларга, училищелерге болгаш курстарга белеткери турган. 1932 чылда куяк-танкчылыг шериглериниң Шериг академияны организаттыганын.

Ада-чуртун Улут дайынын өгөдөлгө чедир Совет Армия быжыг танк кезектерин болгаш эки өрөнгө танкистерин болган. Олардан хей кижилер Хасан халдун районунга болгаш Халхин-Гол хемге япон империалистерге уду тулгузукунарга, Карел мойнакында ак-финлерге уду тулгузукунарга дайынчы каңалашкынын эркен турган.

1941—1945 чылдарын дайынны биске таарымча чок үе байдалда болгаш Совет Армияның уду-хуурунга аар шыгалдалар оңашкан, ыңчал-даа оортан алдарымы-биле шыда-

жып үнгөн. Дайынны эң берге, эң үзүндө, совет шериглер камгалалдыг аар-берге тулгузукунарын чорутуп турда, бистин танкистериниң артиллеристер-биле кады халдап келген гитлержилерге улут когаралды таварыштырып турган. Немертерге бодаларга эки танкчылар, кайтамчыктыг мораль-дайынчы мөзү шынарлыг бистин танкистериниң артиллеристер-биле кады халдап турган, хей саныг танкчылардыг мактанган немертериниң каш удаа деңизининге таварыштырып турган. Немер-фашист шериглерге чүткө танкчыларын саны алаан артык болганы дайынны баштайгы үе чаданында оларын түр чедикшининг болурунга дузалан.

Ыңчал-даа дайынның ол-даа артык чорутууга удатпай денешкен дөш. Коммунист партиянын кылгыры-биле совет улус шеригин четир саныг дайынчы техника-биле болгаш боо чепсек-биле, оң иштинде танкчылар-биле халдарып дөш кыска хуусада бүтү чүтүлери кылган. Уралга болгаш Сибирге танкчыны күчүлүг чак заводтары тургустунган. Улут машина тулгузукунун заводтарына танкчыларын болгаш дизельдиг моторларын кылды өгөдөлү. Ыңчангаш күчүлүг, болбаарыггай машиналар фронт-ке үзүктөл чок агым-биле чоруп турган. Дайынның сөөлүг үш чылдарында бистин танк үзүлүгүс чыл бүрдө ортума-биле 30 муң ажыг танкчыларын, боду чорутуу үгер-боолуг установкаларын болгаш куяк машиналарын бугуруп турган.

Сталинград тулгузукуну бистин куяк-танкчылыг болгаш механизаттыг шериглериниң чайы-нанчак мадырлыг орунун эгези болган. Дайынны бүтү чылдарында эң-не баштай анаа, Волга чанынын делеминге танкчылыг болгаш механизаттыг каттыжымшынарды артиллерия-биле болгаш ужу-чүлү-биле кады кол болгаш шиптирлиг дайынчы күш болган. Олар бурунгаар чүтүлүг таарыштыр халдешкини, олар болгаш долганар аргаларын, дайынны хажызыннан база ханы тымычче чалдымас болгаш дидим согушкунарын кылыр тактиканы дыка мергежилди-биле ажыгалаанар. Оң түнелинде нити саны 330 муң кижигил немер-фашист шериглериниң улут мөөнөшкенин хүрөөлгөн болгаш узу-ткаан.

Сталинград чогууга болган тулгузукунарга куяк-танкчылыг болгаш механизаттыг шериглериниң ачы-хавызын болгаш мадырлыг чорутуу Төрөөн чурт бедит-биле үнөөлөн. Анаа шыгарган танкчылыг болгаш механизаттыг каттыжымшынарды гвардия кылдыр аде тургускан, Сталинградчы, Дончу, Тапичин, Зимовниковчу, Банди-мирович, Котельниковчу деп адагылаан. Хей-хей танкистер эрес-мадырлыг болгаш мергежилди болгаш дөш чазактын бедик шаңдаларын алганын. Каттыжымшынарды бирөөзиниң командири Баданов чуртка эң-не баштай Суворов орден-биле шаңнаткан.

Сталинградтын соон дары Курск тулгузукуну чоруттунган. Анаа гитлержилер стратегтиг шавымшыны боттандырынын сөөлүг орадажымшынын чорутканар.

Ол тулгузукунга совет танкистер база-ла дайыннан боттарынын артык күштүгүн, эрес-мадырлыг чорутуу көргүскенер. Ленинни комсомолдун шыныч огул лейтенант Шаландиниң мадырлыг чорутуу бистин улус мөңгөдө утпас. Элөөн каш фашист танкчыларын ол ууткаан, танкчынын өрттөндүр аттырган соонда дайын-биле тулгузукуну уртүл-чүлөп турган. Совет Эмелинин Мадыры атты анаа өлүткениниң соонда тымыскаан. Танк ротанын

эресит болгаш мергежилди командир офицер Стороженкоун адын чоргаарал-биле алап турар бис. Оон ротанын дайынчылары буюрдулуп алгаш тура-ла, дайынны 10 танкчыларын часпас адышкын-биле ууткаан. Дайын катап халдап көргө, база 29 фашист танкчыларын ууткаан. Стороженко боду 9 танкчыларын үрей алгалаан. Курск тулгузукунунга киришкен хей-хей танк каттыжымшынын ыңдыг кижилер-биле алдаржаан.

Курск чогууга Совет Армиянын тилелгени Ада-чуртун Улут дайынның чоругазында үндөзүн эргилдени кылды, немер-фашист армияны буураашкынын мурнуна тургускан. Совет Армияны күчүлүг шавар халдашкыны өгөдөлү, анаа куяк-танкчылыг болгаш механизаттыг шериглер кезектер авангардага чоруп турган.

1944 чыл Совет Армияны шиптирлиг тилелгелериниң чылы, дайынны чылча шавымшынын он согушкунарын чылы болган. Ол-даа тулгузукунарга куяк-танкчылыг болгаш механизаттыг шериглер улут ролду ойноан. 1944 чылдын январь-февралда Корсун-Шевченко районунга дайынны 10 дивизияларын бистин шериглериниң хүрөөлгөн алырынга киришкен. Белоруссия операцияныга совет танкчылар дайынны быжыглаттыганын камгалалычче хеме таварып киргеш, Минск чанына гитлержи 30 дивизияларын чылча шаварыгга дузалашкан. Совет Армияны Берлинге чедир каала-даа бүтү тилелгил оруктарына совет танкистер ыңчаар чоруп турган.

Берлин тулгузукунга 6300 совет танкчылар киришкен. Бистин танкчылыг болгаш механизаттыг каттыжымшынырымыс Берлинни долгандыр күштүг камгалалдыг куржаларын шиптирлиг-биле үрөп, олче чаза таварын киреринге иделгил киришкен. Оң соонда хоорайнын бодунга тулгузукунар болуп турда, чадаг шериглерге танкистер улут детимчени көргүзүп турган. Кайда-ла илг тулгузукунар болуп, олар анаа чоруп турганар. Мындыг төгүлүг факт болган. 1945 чылдын апрель 22-де бистин танкистериниң Берлинни согу-чөөн талазыннан чаза таварып киргеш, бистин алдарымыстыг болгаш тилелгениниң демдөү — Кызыл туку дайынның найысма-лынын бир бажыныча эң-не баштай киришкен.

Фашист Германия дүжүп берген. Ада-чуртун Улут дайынны дөш тилелгиле-биле доолдоган. Ир маанай тайбын келген. Чүткө Чехословакияга дайынны чалымыс чедир өжүртүмөз турган. Совет шериглер дайынны ол сөөлүг чалымыс жүргөн болгаш Праганы хостаткан. Прагага эң баштай кирген танкчыны чех улус хоорайнын ортузунга тургускаш, совет дайынчыларга тураскаал болдуруп.

СЭБП ТК-ы үзүлүг болгаш салдыг бугурулгелеринде партия аге организациаларыга бугурулгени административиянын ажал-чоруду-газын партия организациалары контролдар эргези боттандыр комиссияларын тургузар дугайында доктаалды бо чылдын июнь 26-да хүлөп алган.

Бистин чуртувуска коммунист нителгелерин тургузукунуң каз-баргы талазы-биле СЭБП-ниң XXI съездинин төгүлүг шиптирлерин чедикшиниң боттандырычче, күрүе планарын күтүскениң ажылы чонгарын сыйырг организат-тар херекке партия аге организациаларын ролон болгаш харым-салгазын ол чоруга улам бедиткен.

Чед чылдын планын күтүскенин херекке партия организациалары оңа чутуаа соругазы болза контролду болдулар-ла эр-а-биле күтүскенин болгаш партиянын, чазактын директиваларын күтүскенин организациалары күтүскенин.

Узүлүг болгаш салдыг бугурулгелеринде партия аге организациалары бугурулгелерин административиянын ажал-чоруду-газын контролдар талазы-биле партиянын Уставында оларга тымыскаан эргени четтес ажылап келгенин дугулаа көртүскөн. Контролду тургустунган организациалар хейлери СЭБП-ниң XXI съездинин сал-дан негелдеринге болгаш соруга-ларынга ыракта-ла дүшпейн турган. Партия организациалары бугу-руга планарынын күтүскенин дугайында ажал-агыл улугу-жукчу-ларын нити оготтарын динчыл, контролду оң-биле кылгалаар, көтөргө, а бугурулгенин дыка хей чутуаа айтырылгы партия органи-

Бистин куяк-танкчылыг болгаш механизаттыг шериглериниң империалист Японияга уду дайынга база өлүм чок мадырлыг чорутуу көртүскөн. Дайынны камгалалын буза шаап киргеш, совет танкистер шеригин өске кезектери-биле кады самурайларын армиянын сөгүртү олурткан. Империалист Япония тилелтиргеш дүжүп берген.

Ие-Төрөөн чуртувус совет танкистерин төлөтпн-биле үнөөлөн. Ада-чуртун Улут дайынныга эрес дидим болгаш мадырлыг чоруга дөш 250 муң совет танкистер орденнерин биле болгаш медальдар-биле шаңнаткан, олардан 1142 кижиг Совет Эмелинин Мадыры деп дөдө атты алган. Куяк-танкчылыг болгаш механизаттыг шериглерини он алды дайынчылары Совет Эмелиниң ийи дапкыр Мадырлары болган. Оларнын аразында куяк-танкчылыг шериглериниң маршалдары Ры-балко болгаш Богданов, генералдар болгаш офицерлер Катков, Лези-шенко, Браченко, Якубовский бол-гаш оон-даа өскөлөр бар.

Тилелгени тымыга дарганнап турганарын Төрөөн чурт база улаан. Танк тулгуздарынын ачы-хавызын база үнөөлөп демделгөн. Танк үзүлүгүнүн 9 муң ажыг ажилдакчылары чазактын дөдө шаңдаларын алган.

Дайын сөөлүгү чылдарда Коммунист партиянын болгаш Совет чазактын салгы салымшынын ачы-хавызы-биле улус ажил-агылдын, өртемниң болгаш техни-канын нити көдүрүлүшүнүгө үндөш-лөш, чуртун чепсектиг күш-тери бодунуң хөгжүдгөндө чаа, улам бедик чадаа көдүргөдөн. Чепсектиг күштер агы үенин дайынчы техниказынын болгаш боо-чепсектиң бүтү хейлери-биле, оң иштинде өмөтүл болгаш термо-д-ролук чепсек-биле халдыртыганын. Совет улус бодунуң куяк-танкчылыг болгаш механизаттыг шериг-лериниң өң тергенин чергенин дайынчы техниказы-биле болгаш боо-чепсек-биле халдыртыганын.

Коммунист аду-биле ажыдап, чурттап өрөмөр деп лоуунуң со-циалист чарыш бүтү Совет Ар-мияда ышкан, куяк-танкчылыг бол-гаш механизаттыг шериглерге калбарган. Ол патриоттуг шипчөө-шкенин улавышкынынын бир-рөөн болза бир өрөдиге чылынып дургутууда дайынчы машиналарын башкарарларын массалыг белетке-ли дөш демисел болуп. Ол шип-чөөшкенин Коммунист партиянын XXI съездинин төгүлүг шиптир-лерини харым кылдыр төртүтүнгөн.

Совет танкистер Төрөөн чуртунуң калдыг-даа дужалын алдарымы-биле күтүскенин калдыг-даа үе-де белен. Танкистериниң чалчыл болган байраалын демделген ту-ра, совет танкистер бистин улут кү-рүнеиниң чепсектиг күштериниң дугайында ала өзүлүгү мога чок салгы салымшыны дөш Комму-нист партияга өөрүп четтериниң чуртун ханызыннан илередиң ту-рар.

Е. СМРНОВ.

Тараанын

учёдун шын тургузар

Ажаап алымшкын үзүндө тара-анын эки тургустунган баштайгы учурда ажал алымшкын ажилы дүргөдериңге, чидиргени болду-базына болгаш күрүңгө тараа са-дар хүлээлгени күтүскениңе база улуз ролду.

Эрткен чылын областың колхоз-тары чаагы дүжүттү ажаап алган. Ыңчал-даа чамдык черлерге үчү-ту багай тургусканын хараа-мы-биле тарааны кири санап алырын-да улут чыгыларын болдуруп. Ол чоруктуң түнелинде колхозтар чыл санаашкынын үзүндө тараанын нити чылдагынын учурунда тудай берген тарааны чалгаш эвө-жөөшкн болгаш өлүг артыгы деп алгаш амаа үдүр бижип каалкан-нар. Чижээлгөргө, Чаа-Хөл районунуң „Найрал“ колхозу орулгаа кири-шп алган нити чылдадан чыл санаашкынында четпейн барган 21960 центнер, ол районунуң „Бу-рунгаар“ колхозу—22496 центнер, Чөөн-Хемчик районунуң „Большевик“ колхозу—7458 центнер тарааны чалгаш эвөжөөшкн болгаш өлүг артыгы дээр чылдак-биле үдүр бижээнер.

Тараанын учёдун корум-чурум-нуг, болдулар төлөдө, муракчы колхозтар тараанын дүжүдүнүч үчүдун шын кылды, бастырыганын тарааны колхозчуларын болгаш механизаторларын контролгана тургустун, оң-биле тараанын чиди-риниң база төтүлгөттөр чорукту болдурубайн турар.

Облпотребсоюзтун автотранспорт конторынын муракчы чалаачы-лары эштер У. Назыптай, И. Кры-лев, П. Петров олар чед чыл па-нынын баштайгы чылыны онал-даларын хуусаа бетинде амыр кү-сүргө, Совет Тымын 15 чыл оңа-га төлөтпг ужуражы дөш ай са-нында нормаларын ажи бүртүг 160 хуулан амыр күсөйип турар-лар.

Чурукта: элчегилг рейстун му-руу чарында бодунуң автомаши-назын чалаачы эш П. Петровтун кынап турары.

Фотоу С. Феоктистову.

Тараанын учёдун канчаар кылы-ны? Тавычалардан бодурун басты-рган азы комбайн-биле шүүт ажааган бункерде тараанын авто-шинага уруп бергеш, комбайнер бо-дунуң фамилиязын, тарааны чору-дуп турарынын дес-дараа дугайын чалаачыга бижип бээр. Чалаачы тарааны шанга эжкөргө деңизчи ону деңиздеш, чалаачыны деңиз эж-келген хуудузуңа бижип бээр. Ону комбайнерге дедир хүлээлгн берген соонда чалаачы ам тараа сөөрткөн соругазын күтүскени ол болуп. Комбайнер казан ажаап алымшкын дооулаган соонда бодунуң шачче чоруткан тараанын түнелин дең-изиниң даңылы-биле нүгүрлөп бугу-аргалы болуп.

Дерини кижиги шанга эжкелген тарааны комбайнерлериниң адыны кырынга тускай бүртүкээр даңы-дептерлиг турар. Анаа комбайнер-иниң ады, фамилиязын, сөөртүп кел-ген машинанын дугайын, чалаачы-нын ады, фамилиязын, тараанын културалын болгаш деңизиниң са-лыр. Бир эвес автомашинаның та-раанын машиназы-биле хөвөр дең-изилер болза тарааны дугааган са-нында-ла кургук машинаны деңиз-ле турар. Чамдык колхозтарын кылды турары ышкан тараа сөөр-кен машинанын деңизиниң хүнде 2—3 катап хынааар чорук шын эвес. Чүте дие, кыпар, чаар чүтүлү ча-рыгдалында, немер кулап алга-нында болгаш өске-даа чылдаган-

нардан машинаны деңизге өскөрлө бээр болгай. Тараа деңизилерини-ниң дептери болза тараа учёдун талазы-биле баштайгы документ бо-луп.

Ол дагы дептериниң төнтүзүңгө түнөөлүндүр алаан каш кургук сааынарнын артырып алыр. Анаа үстүндө хүн бүрүнүң демделгелер-инден комбайн санында тус-тус мындыг түнөөдү кылдыр: хүн дем-делгелерин дугаары, културалын ады, ажаап алымшкынниң эгезин-ден бээр хүнде чекте гектары кес-кени, бир хүнде болгаш ажаап алымшкынниң эгезинден тура чекте гектарынын тараанын бастырган.

Бо документтин деңизиниң үчүткө-ке дугаар болгаш оон соонда брига-дыр хынап бээр. Ажаап алымшкын дооулаган соонда ону кадгалаары-биле колхозтун бухгалтеринге хү-лөдүп бээр.

Ажаап алымшкынниң чоруп ту-рарынын меделерин деңизиниң бо үчүт дептеринден хүн бүрү алгаш, хову тураланың көсүк черинге са-бырага көртүгүп турары чутула.

Мындыг үчүттү колхоз бүртүгтө кылдыр болуп. Ам айтырып болза чүткө шаңдарда деңизилерге эки тургаалдын бөөрүндө, амыр чоруп турган үзүндө оларын ажилы хынаарындан камаарып.

Н. ГОНЧАРЕНКО.

областың кедэ ажил-агыл эргелелериниң ортокхоз килдининиң начальниги.

ЧАА ТУДУГДА АНЫЯКТАР

Ал-Довурак стуртун аныяктары чед чылдын чак тулау болуп „Ты-ва даг-хүт“ комбинаттын улут тулгуздарына эң муракчы киришп турар. СССР-ниң улус ажал-агылмын хөгжүдериңге төгүлүг чед чыл планынын баштайгы чылында чурт-талга бажынаарын комбинатка ту-лар план хуусаа бетинде амыр кү-сүрттенин. Чурттаага бажынаарын тулар база ажал-агыл киришп план-ын чедикшиниң күтүскени чорук комбинаттын үзүлүг тулгуздарын дүргөдериңге улут ужу-дугаалыг. Чүте дөргө бугурулгө чериниң кол тулауу чедикшиниң чоругаалыг доктаал ажал-агылмын шиптир-лиг ролду ойноар, а оларга чурт-талга бажынаары өргөжөк чутула.

Комбинаттын 60 чылгы кол бү-дүрүгө планынын чутула кезе-бө, лүр чурттаага бажынаарынын ту-луунуң планын хуусаа бетинде чедикшиниң күтүскенин Ал-Дову-рактын комсомолчуларынын болгаш аныяктарынын салымшынын улут. „Совет Эмелиниң өр, херөөжөн ажил-агылмын, эр, херөөжөн колхозчуларын совет нителгитен-

цияга болгаш бүтү ажалыч чон-нарынга“ СЭБП Төп Комитетиниң илөө Плениумунуң төгүлүг Кыггы-рын танышкан. Ал-Довурактын аныяктары боттарында тодарай хүлээлгелерин алгаш, өрөстө-хүт-сөйп, тулгузун шынарын өжкө-лөп, чорыгдаларын эвөжөөшп турарлар.

Тулуг ажилдарынын планын туу-саа бетинде күтүскен, шынарын бе-дидер дөш социалист чарыш ком-сомолчуларын база аныяктарын ортузуна улам калбарган. Совет Тымын 15 чыл оңуң байыр-алында күш-ажымын белеткит ужуражы дөш дашчылар эштер Д. Ооржак, Х. Кувискаал, М. Болу-оол, М. Кара-оол, Д. Хенин-оол, печниктер эштер М. Сагчак, Д. Бо-лат олар эң муракчы ажыдап, хүн бүрүнүн нормаларын 200 хуу ажыг күтүскен турарлар. Чед чылдын чаа тулгуздарыга киришп турар Ал-Довурактын аныяктары 1959 чылдын бүтү тулуг планы-нын күтүскенин төлөтпг са-лымшынын киристер.

Х. КАРАНААН.

Агарлашкынның темпили кошкан

Сут-Хал районунуң „Бора-Тайга“ кедэ ажил-агыл артели хойлар-нын күсүк агарлашкынын ай чы-лын хуусаада уламдыктыр, ону деңизин оожук чорутуп турар.

Колхоз нитили-биле 10 муң баш хойларын агарлаар ужурут. Ам чүткө 6300 баш хойларын кырга-ныпке, азы 3200 килограмм дүктү кыргып, ону күрүңгө дугааган.

Хой кыргылдында колхозчулар Борбаак, Борбадай, Бичиней, Дадар олар иделгил киришп, хүн нормаларын амыр күтүскен турар.

Электри кыргылда агрегатынын халыларын четче ажыглайып, оларын дугулагалыг кыргыч-лар-биле халдырбайн турарындан хой кыргылдым саалап турар.

М. ЧАРТАК-ХУНА.

ПАРТИЯ АМЫДЫРАЛЫНДА ЧАА ЧҮҮЛ

защиты и защиты хайгааралында ас-тыгып турган чоруктар хааа эвес. Партияны контролду баш четтес-терин чалдырарын, бугурулгө бол-гаш салгы организациаларында пар-тия аге организациалары бугурул-гени административиянын ажал-чоруду-газын контролдар талазы-биле Устава көдүргөн эргези элөөн бүрүн боттандырынын аргаларын СЭБП Төп Комитет бодунуң док-таалында болгаш „Административ-ияны ажал-чоруду-газын партия организациаларынын контролдар эргези боттандыр талазы-биле үзүлүг болгаш салгы бугурул-гелеринде партия аге организациа-ларын чанында комиссияларын дугайында“ хүлөп алган Дүрүмү-дө тодарай алыткан.

Комиссиялар партия вежигү-нөрдө болгаш партия вежигүлүг баш партия организациаларын уурут-тамы-биле активде даанып ажы-даар. Оларын эң кол соругалы болза бугурулгө черлери бугурул-гө оналгаларын, күрүне чалгыларын болгаш дуузалаларын чотугу үе-инде күтүскенин, продукциянын бедик шынарын болурун үртүлүг контролдары, күрүнең сагыла-чурумун бугурулгенин бүтү ажил-дакчыларын шыгыны сагыларын хай-гаараларын, күрүнең нити эрге-ажыктарыга хоралыг түс черини кызым эрге-ажымын хараар чорук-тарын алыршкыны-биле деми-селир болуп.

Комиссиялар партия организациа-лар-биле чергештер туруп тур-гулаар калдыг-бир контрол органи-

нары эвес, олар болза административ-ияны ажал-чоруду-газын контрол-дар талазы-биле СЭБП-ниң Уста-вын партия аге организациаларында тымыскаан эргези боттандырынын организаттыг хейлериңгө бирөө-шкени болуп.

Бугурулгелериниң ажилынын ка-ратырынга болгаш байдалына күштүр партия аге организациа-ларын элөөн баш комиссияларын тур-гузуп болуп. Ол комиссияларын ажалы хамытын мурунгу хей-нитиниң алаандан өрү контрол боттандырынын чаа хейлери болуп. Ол болза коммунистериниң бугурул-гени идеянын болгаш харым-сал-газын бедириниң чутула артым.

Бистин областың үзүлүг болгаш салгы бугурулгелеринде коммуни-стер СЭБП ТК-ның

